

Nordvalen 50 år

N 63 32 / O 20 47

Tommy Asplund (text & teckning)

Året var 1960 när fyren Nordvalen tändes för första gången. Det var den andra i raden av totalt 27 kassunfyror att byggas i Jävre-Sandholmen mellan åren 1957 och 1987.

Föregående sommar, närmare bestämt den 15 juli 1959 sjösattes Nordvalens fyr i Jävre-Sandholmen, söder om Piteå. Fyren hade sin förutbestämda plats väster om Nordvalensgrund i Östra Kvarnen, ett grundområde som sedan 1907 hade prickats ut medelst bojljus.

På den stora sjösättningsdagen sprängdes de yttre stödpålarne till den pålbädd som kassunen hade byggts på. Domkrafter sköt sedan kassunen utåt, och när pålbädden till sist gav vika under den väldiga kassunens tyngd och när fyren hamnade i vattnet startade fyrljus och mistsignal. Sjösättningsdagarna var

en begivenhet och det var alltid stor folkfest.

Se Blänket nr 4; 2008 för artikel om den första fyren att byggas i Jävre, Nygrån.

Teleskopfyr

Teleskopmetoden är en byggmetod som kännetecknas av att tornet höjs efter fyrens utsättning. En relativt låg profil är en förutsättning för en säker bogsering under elementens påverkan, i synnerhet för fyror med koniska kassuner.

Tornet byggs på en gjuten bottenplatta i betong. Nordvalens bottenplatta

är 22 meter i diameter och 70 cm tjock. Runt tornet byggs nu ytterkassunen. När fyren har sjösatts och bogserats ut till sin position, sänks kassunen genom att vatten pumpas in i hålrum i kassunen. Dessa fylls sedan med singel, och slutligen pumpas vatten in i teleskopschaktet. Detta får tornet att höjas, och den sista biten höjs tornet med hjälp av domkrafter.

Nordvalen var den tredje teleskopfyren, och den första på fyrbyggnadsplatsen i Jävre-Sandholmen. 1959 hade Grundkallen tänts, och tidigare under 1960 hade Svinbådan utanför Höganäs tänts. Den sistnämnda byggdes i Lysekil och är för övrigt nästan identisk med Nordvalen.

Den store fyrbyggaren Robert Gellerstad var mannen bakom teleskopmetoden. Vid tidpunkten för byggnationen av Nordvalen var han chef för fyrbyggnadskontoret på dåvarande Kungliga Sjöfartsstyrelsen. Gellerstad patenterade teleskopmetoden år 1957.

Fyrbyggnad

Helikopterplattan sitter 26 meter över havsytan. Från bottenplatta till helikopterplatta är det 39,5 meter. Tornet är orangemålat med ett brett svart bälte under lanterninen. Fyren är fasadbelyst och var ursprungligen utrustad med en 2-tonig supertyfon på 210- och 260 Hz.

Nordvalen utrustades med radiofyr och reservdieselaggregat och fyren fjärrmanövrerades via kabel från Holmögadds fyrplats som ligger belägen 4 M norr om Nordvalen.

En av de sista spaltsektorfyrrarna

Nordvalen är en av de sista spaltsektorfyrrarna, och den sista på ostkusten.

En spaltsektorfyr innebär att grupper av strålkastarlampor, s.k. sealed-beamlampor sitter monterade på ställningar i lanterninrummet. Fördelarna med spaltsektorsystemet är bl.a. att ljusstyrkan kan göras långa utan avkall på ljusstyrkan och att sektorgränserna kan göras mycket skarpa. Nackdelarna är bl.a. höga driftskostnader samt att systemet fordrar reservdieselkraft.

Runtom lanterninen finns 8 höga och smala lanterninfönster för fyrlyuset. Det är tack vare denna konstruktion som det var möjligt att bygga helikopterplattformar på de större kassunfyrrarna.

Påsegling

Den 3 december 2007 kl 06:00 ramades Nordvalen av det 91 meter långa holländska fartyget M/S Forte. Både fyren och fartyget fick skador, bl.a. skadades sektorerna och i UFS 2007-12-12 kunde man läsa att en ofrivillig ny vit sektor hade uppstått.